

Projektet KID-0910 Tillsyn av kemikalier i detaljhandeln 2009

Projekt omfattande information och tillsyn vad avser märkning av hälso- eller miljöfarliga produkter, barnskyddande förslutningar, kännbar varningsmärkning och kemikalieförvaring inom detaljhandeln.

RAPPORT 2010-1

Bakgrund

Under hösten 2009 deltog miljökontoret i Hörby kommun i Kemikalieinspektionens (KEMI) nationella tillsynsprojekt "KID-0910". Projektet är ett samarbete mellan Kemikalieinspektionen och kommuner i landet. Kommunerna gör först tillsyn av kemiska produkter i detaljhandeln. Projektet gick i första hand ut på att kontrollera märkning, förvaring och förpackning av faroklassificerade kemiska produkter (sådana som klassificerats som miljöfarliga, mycket giftiga, giftiga, frätande, hälso-skadliga eller irriterande) samt att kontrollera förbudet mot fosfater i tvättmedel. Konstaterande av eventuella brister rapporterades sedan vidare till Kemikalieinspektionen. De kommer i sin tur under 2010 följa upp de konstaterade bristerna genom att utföra tillsyn hos de svenska primärleverantörerna.

Syfte

Syftet med projektet är att få bort felmärkta produkter från marknaden, upptäcka och inspektera företag som idag står utanför den svenska kemikaliekontrollen, väcka intresse och öka kunskapen om kemiska produkter och det regelverk som rör dem, ge förutsättningar för en mer enhetlig kemikalietillsyn i landet och öka samarbetet och utveckla kommunikationen mellan kommunerna och Kemikalieinspektionen.

Utförande

Alla Butiker som säljer kemikalier i Hörby kommun fick utskickat informationsmaterial om projektet och om gällande lagstiftning. Till de objekt som kontrollerades skickades informationsmaterial ut i samband med tidsbokning. Alla besöken var förbokade så verksamhetsutövaren hade möjlighet att se över sitt sortiment innan vårt tillsynsbesök. Sammanlagt genomfördes Åtta besök.

Tillsynen utfördes av Malin Holmkvist och Jenny Eriksson, miljöinspektörer i Hörby kommun.

Regler

Regelverket för klassificering, märkning, förpackning och förvaring av faroklassificerade kemiska produkter är mycket omfattande. Nedan beskrivs i korthet de mest aktuella för detta projekt.

Förvaring

Faroklassificerade kemiska produkter i butik ska:

- förvaras så att hälso- och miljörisker förebyggs,
- förvaras svåråtkomligt för små barn och väl skilt från livsmedel,
- om de omfattas av tillståndsplikt, förvaras så att obehöriga inte kommer åt dem.

För att en produkt ska anses förvarad svåråtkomligt för små barn bör den vara placerad på en höjd så att små barn inte når förpackningarna eller vara under ständig uppsikt. Förpackningar som kräver verktyg för att öppnas kan förvaras på lägre nivå och ändå vara svåråtkomliga för små barn.

Se vidare 7-8 §§ 2 kap i kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 2008:2) om kemiska produkter och biotekniska organismer.

Märkning

Märkningen ska ge konsumenten den information som behövs för att kunna hantera produkten på ett säkert sätt. Faroklassificerade kemiska produkter ska vara märkta på svenska. Det ska finnas farosymbol med farobeteckning, skydds- och riskfraser. Märkningen ska vara tydlig och lättläst.

Se vidare Kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 2005:7) om klassificering och märkning av kemiska produkter.

Exempel på produkt som saknar svensk märkning.

Miljösanktionsavgift

Enligt Förordning (1998:950) om miljösanktionsavgifter punkt 6.6.1, är miljösanktionsavgiften 5000 kronor för en överträdelse av 13 § kemikalieinspektionens föreskrifter (2005:7) om klassificering och märkning av kemiska produkter genom att sälja farliga kemiska produkter i förpackningar som har en farosymbol och där risk- och skyddsinformation finns på främmande språk men inte på svenska.

Förpackning

Förpackningsreglerna ska skydda utsatta grupper som synskadade och barn. Förpackningarna ska innesluta produkten väl och vara av lämpligt material.

Se vidare 2 kap KIFS 2008:2

Barnskyddande förslutning

En barnskyddad förslutning ska försvåra för ett barn att få upp förpackningar med kemiska produkter som kan leda till förgiftning eller annan skada.

Den vanligaste varianten av barnskyddande förslutning är korken som ska tryckas nedåt samtidigt som den skruvas. Även en förslutning som kräver verktyg för att öppna, exempelvis locket på en färgburk, uppfyller kraven på barnskydd. Engångsförpackningar behöver inte ha återförslutbart barnskydd. Dessa ska bara vara svåröppnade vid första försöket och det ska tydligt framgå av märkningen att den bara ska användas en gång. Barnskyddande förslutning ska finnas på produkter märkta som mycket giftig, giftig eller frätande. Dessutom ska det finnas på produkter märkta hälsoskadliga med riskfrasen: kan ge lungskador vid förtäring (gäller ej aerosoler eller förseglade sparyanordningar), samt på produkter som innehåller 3% metanol eller mer, eller på produkter som innehåller >1% metylenklorid eller mer.

Produkter med följande farosymboler ska ha barnskyddande förslutning.

Giflig

Mycket giftig

Frätande

Hälsoskadlig

R 65 Farligt: kan ge lungskador vid förtäring.

Kännbar varningsmärkning

Den kända varningsmärknings ska ge information till synskadade konsumenter. Kännbar varningsmärkning ska finnas på kemiska produkter märkta mycket giftig, giftig, frätande eller hälsoskadlig.

Produkter med följande farosymboler måste ha kända varningsmärkning.

Giffig

Mycket giffig

Frätande

Hälsoskadlig

Miljösanktionsavgift

Enligt SFS 1998:950 punkt 6.3.1 ska en miljösanktionsavgift på 5000 kronor dömas ut för en överträdelse av 2 kap. 1 och 4 §§ KIFS 2008:2 genom att i sin yrkesmässiga verksamhet erbjuda eller sälja kemiska produkter i behållare som saknar föreskriven barnskyddande förslutning.

Enligt SFS 1998:950 punkt 6.3.2 ska en miljösanktionsavgift på 5000 kronor dömas ut för en överträdelse av 2 kap. 1 och 5 §§ KIFS 2008:2 genom att i sin yrkesmässiga verksamhet erbjuda eller sälja kemiska produkter i behållare som saknar föreskriven kända varningsmärkning.

Fosfater i tvättmedel

Funktion

Fosfater i tvättmedel fungerar som "komplexbildare" genom att avhärda vattnet (genom att binda upp tvåvärda positiva joner) och håller smutsen i lösning. Fosfater reglerar även pH vilket också bidrar till att hålla smutsen i lösning och ger en effektiv sköljning.

Påverkan på miljön

Fosfater bidrar till övergödning och algblomning i hav, sjöar och vattendrag vilket i sin tur leder till döda bottnar och blågröna alger.

Fosfater är sedan 1 mars 2008 förbjudna i textiltvättmedel som används för enskilt bruk, Förordning (1998:944) om förbud m.m. i vissa fall i samband med hantering, införsel och utförsel av kemiska produkter, 14e §.

Åtalsanmälan

Vid ett innehåll av >0,2 % fosfater i tvättmedel som säljs för enskilt bruk ska anmälan för åtal göras enligt Miljöbalken (1998:808) 29 kap, 3 § punkt 2.

Resultat

Brister

I tabell 1 sammanfattas de brister som uppmärksammas vid inspektionerna. Alla påträffade brister påtalades vid inspektionstillfällena samt i inspektionsrapporter.

De produkter som saknade föreskriven kända varningsmärkning eller svenskmärkning plockades bort från hyllorna vid besöket.

TABELL 1

Brist Verksamhet	Svensk märkning	Barnskyddande förslutning	Taktil varnings-triangel	Förvaring	Rutin för kontroll av märkning och barnskyddande förslutning, vid upppackning av produkterna	Stickprovskontroller av den barnskyddande förslutningen, när produkterna står i hyllan
Shell		X			X	X
Nyhléns Färgtema		X			X	X
Svenssons Järn		X				X
PoG Woody Bygghandel		X				X
Preem Hörby		X			X	X
Gårdsservice Syd AB	X	X	X	X	X	X
Liwa Color Center		X				
Bil-Månsson		X			X	X
Summa	1	8	1	1	5	7

Markering i tabell 1 med ett X innebär att brister upptäckts.

Påföljder

Svenskmärkning

- Gårdsservice Syd AB fick en miljösanktionsavgift på 5000 kronor för avsaknad av svensk märkning på faroklassificerade produkter.
- Nyhléns Färgtema hade en förpackning citronsyra som saknade etikett och var bara märkt med svart penna. Eftersom föreskrifterna hänvisar fel går det inte att åtalsanmäla eller döma ut någon miljösanktionsavgift för detta. Produkten plockades bort från hyllan vid besöket.

Barnskyddande förslutning

- Alla försäljningsställen hade brister i den barnskyddande förslutningen. Vid vårt första försök att få av korkarna lyckades vi, men när korken skruvades på igen fungerade den. KEMI rekommenderar inte att man dömer ut miljösanktionsavgift för detta då det är svårt att bevisa att korken inte fungerar. Samma problem har upptäckts vid likande projekt. Det kan vara så att innehållet i flaskorna reagerar med korken så att den slutar fungera. Verksamhetsutövarna informerades om problemet vid besöket och uppmanades att kontakta sina leverantörer om samma problem upptäcks igen. Miljökontoret har gjort en rapportering på produkterna till KEMI.

Kännbar varningsmärkning

- Gårdsservice Syd AB fick en miljösanktionsavgift på 5000 kronor för avsaknad av kännbar varningsmärkning på en produkt som var klassificerad som hälsoskadlig.

Förvaring

- Gårdsservice Syd AB förvarade kemikalier intill livsmedel. Vid besöket samt via inspektionsrapport har de blivit informerade om att kemikalier ska förvaras skilt från livsmedel.

Fosfater i tvättmedel

- På bland annat Preem såldes Via Color. På innehållsförteckningen stod det att tvättmedlet innehöll <5% fosfonater. När det står så är det svårt för både kunden och försäljaren att vet hur mycket fosfater tvättmedlet innehåller. Med anledning av detta rekommenderar KEMI att man inte gör en åtalsanmälan utan att man bara rapporterar till dem så att de kan kontakta tillverkaren.

Egenkontroll

- Fem av de besökta butikerna saknade rutin för kontroll av märkning och barnskyddande förslutning och sju av de besökta butikerna utförde inte stickkontroller på den barnskyddande förslutningen. Alla butiker fick uppmaning vid besöket och via inspektionsrapporten att rutiner skulle upprättas samt att stickkontroller ska utföras. Att stickkontroller utförs är extra viktigt nu när vi upptäckt att alla besökta butiker hade produkter där den barnskyddande förslutningen inte fungerade ordentligt.

Sammanfattande reflektioner

Några av de besökta butikerna vet om att de har ett ansvar gentemot kunden att de produkter de säljer är rätt märkta och har lättförståelig information. Dock var kommentaren "det är väl tillverkarens ansvar att märkningen är rätt" vanlig. Förvaringen var över lag bra och svåråtkomligt för små barn. Det som är oroväckande är att den barnskyddande förslutningen inte fungerade vid första försöket på väldigt många produkter, att den fungerar efter att korken skruvats på igen hjälper inte om det är ett barn som får tag i flaskan först. Detta gör det extra viktigt att butikerna har en fungerande egenkontroll med rutin för kontroll av den barnskyddandeförslutningen och att det regelbundet utförs stickkontroller av den barnskyddande förslutningen vilket också har påtalats vid besöken. Förhoppningen är att butikerna genom vårt deltagande i detta projekt har fått upp ögonen för gällande lagstiftning och deras ansvar att tillse så att de kemiska produkter som säljs följer lagstiftningen.

Egen märkt produkt. Produkten plockades bort från hyllan vid besöket.

Uppföljning

- Gårdsservice Syd AB kommer få ett återbesök under år 2010 då där upptäcktes många brister.
- Kommer det nya projekt från Kemikalieinspektionen kommer miljökontoret att delta i dessa.